

В. Ю. Чубинська

студентка,

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ІСН кафедра політології

к. 40, Французький бул., 24/26, м. Одеса-58, 65058, Україна

0677200987

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ҐЕНДЕРНОГО ПІДХОДУ ДО ФОРМУВАННЯ ЕЛІТ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Автори підходу розділення ґендерних ролей в суспільстві пропонують суспільству достатньо велику кількість робіт та програм, в котрих віддають перевагу свідомо не помічати великої кількості підтверджених науковими дослідженнями фактів, котрі свідчать про те, що у чоловіків і жінок все таки більше схожого, чим різного. Напевне, суспільство та ЗМІ зацікавлені в тому, щоб увіковічити міф про існування у світі створінь, не схожих зовні та маючих істотні відмінності, виходячи з цього було б логічно різних створінь розділити і надати їм різні соціальні обов'язки, та задіяти їх в різних сферах суспільного життя.

Ключові слова: Соціальні норми, ґендер, державна політика, державна служба, ґендерна роль.

Ґендерний вимір у політиці — це застосування кількісних і якісних оцінок діяльності чоловіків і жінок у політиці, характеристик їхніх маскульності й фемінності, відносин для визначення ступеня й рівня політичної культури їх соціально-статевого самовираження й самореалізації, ефективності політичного впливу на всі сфери організації, управління й планування приватного й публічного життя, ефективність впливу на всі сфери суспільного розвитку, моделювання й прогнозування політичних процесів на принципах справедливості, рівності, миру й прогресу.

Ґендерний вимір політики в Україні свідчить про все ще досить поширене патріархальне приписування жінці таких властивостей, “як потреба в керівництві розумним чоловіком, підкореності чоловікові, схильності до ефективності, безсловесної покори, близькості до природи, зосередження на материнстві тощо”. Акцентування на тілесності жіночої статі й пов'язувати з нею жіночності свідчить про намагання звузити це поняття, усунути з духовної сфери, показування її ества як нездатного мислити, нерозвиненого, яке потребує чоловічого контролю, що є аргументом для усунення жінок зі сфери політичної активності й волевиявлення.

Ґендерні перетворення в Україні збіглися з загальними процесами реформування, перебудови, оновлення всієї системи її політичного, економічного та соціального життя. Перетворення країни відбувається на основі якісно нової моделі, яка суттєво впливає на ґендерні процеси.

Зміна статусу соціального суб'єкта накладає відбиток і на соціально-політичну поведінку статей, їх ґендерне самовизначення. Нова конфігу-

рація соціальних відносин і системи соціальних інститутів зумовлює нові форми політичного способу самовираження статей і їх взаємовідносин.

Перехідне суспільство зумовлює й перехід жінки й чоловіка до нового стану і способу їх політичної життєдіяльності. Перебування на межі якісно старого та нового соціального буття статей є етапом: звільнення від такого стану відбувається через гендерну адаптацію, що означає еволюціонування (а не просте сприйняття) до нових гендерних форм буття, прийняття їх як належних (а не просто пристосування), засвоєння (а не звичайне наслідування) їх як властних, органічно значущих цінностей. Процес політичної гендерної адаптації статей до нових соціально-політичних відносин тісно пов'язаний із соціально-політичним оновленням суспільства загалом.

Україна не може розвиватися відокремлено від світового розвитку і світової політичної й гендерної думки. Національні особливості прояву та вираження відмінностей жіночих і чоловічих начал історично стримувалися або прискорювалися в розвитку залежно від того, які відносини влади, власності тощо панували в той чи інший період, які ідеологічні та політичні постулати проголошувалися, як розвивалися і викорінювалися соціальні норми та як змінювалося становлення до особистості представників обох статей, а згодом і до людини як найвищої соціальної цінності. Таке ставлення до людини як суб'єкта політики зумовлює потребу в політиці творення суспільства гендерної рівності.

Жінки нині складають 54 % населення України, але не можна поки що говорити дотримання гендерної рівності в органах державної влади в Україні. Верховна Рада посідає 96-е місце у світі, за кількістю жінок, кількість жінок в органах влади збільшується на жаль, дуже повільними темпами. Про те якщо в часи Радянського Союзу тільки одна жінка займала пост міністра — Катерина Фурцева, то на сьогоднішній день в Україні їх набагато більше, а посаду прем'єр-міністра посідає Ю. Тимошенко.

Отож, проблема дискримінації жінки в українському суспільстві доволі актуальна

Прискорені зміни в суспільному розвитку, це принциповий виклик часу. Всі зміни в суспільстві найпомітніше позначаються на молодому поколінні. Проблемою для України є загроза прищеплення українській молоді моделей життя та суспільних цінностей, за яких чоловік і жінка різняться у правах і можливостях.

Нерівність чоловіка і жінки одна з найдавніших проблем суспільства. Рівень демократичності суспільства й цивілізованості людських взаємин визначається цілою низкою критеріїв, із них найсуттєвіший — ставлення суспільства до жінок та їхніх прав. Тому формування в Україні ефективної політики рівних можливостей для жінок і чоловіків — одна з умов розбудови справді демократичної держави, утвердження в ній громадських прав.

Не зважаючи на те, що виборче право для жінок не так давно було прийнято: 1918 рік — США, 1919 рік — Нідерланди, 1944 рік — Франція, 1945 рік — Італія, 1956 рік — Греція, 1971 рік — Швейцарія, вже починаючи з 40-х років було необхідно проводити конференції, затвердити ряд документів які підкріплюють собою виборче право.

Забезпечення рівності жінок і чоловіків у політичному, економічному житті та залучення жінок до прийняття постійних рішень на всіх рівнях влади затвердило рішення ООН. Найважливіші з цих постанов:

1. 1946р. — створена Комісія ООН для спостереження за становищем жінок та сприяння реалізації їх прав.

2. 1975р. — Міжнародний рік жінки. Всесвітня конференція з проблем жіночого руху в Мехіко.

3. 1979р. — Гендерна Асамблея ООН приймає конвенцію “Про ліквідацію усіх форм дискримінації стосовно жінок”. Україна ратифікувала цю конференцію у 1980 році. Здобувши незалежність, Україна підтримала рішення ООН і точку зору світової спільноти щодо цілковитої і рівноправної участі жінок у політичному економічному, суспільному й культурному житті на регіональному, державному і міжнародному рівнях.

4. 1980р. — Україна ратифікувала конвенцію ООН “Про ліквідацію усіх форм дискримінації стосовно жінок”, взявши тим самим на себе зобов’язання забезпечити рівні можливості для жінок і чоловіків.

5. 1988р. — Декларація щодо рівності жінок і чоловіків.

6. 1996р. — в Україні прийнято Національний план дій на 1997-2000рр. щодо поліпшення становища жінок, підвищення його статусу у суспільстві.

7. 1995р. — Пекінська декларація і платформа дій.

8. 1997р. — створено Координаційну раду в справах жінок при Міністерстві України в справах сім’ї та молоді.

9. 1998р. — реорганізовано Координаційну раду в Раду рівних можливостей (Гендерну раду) як аналітичний і консультативний орган.

10. 1998р. (травень) — у Києві відбувається Всеукраїнський конгрес жінок.

11. 2000р. — Декларація Тисячоліття.

12. 2000р. (червень) — спеціальна сесія Генеральної асамблеї ООН прийняла підсумковий документ “Жінки в 2000 році: рівність між жінками і чоловіками, розвиток і мир у ХХІ столітті”.

ООН об’явило роки з 1975 по 1985 “Десятиліттям жінки” і провели в 1975, 1980 та 1985 році, три міжнародні конференції по жіночим питанням. 1995 рік. Було проведена четверта міжнародна конференція по жіночим питанням в Пекіні.

Стаття 24 Конституції України на законодавчому рівні конституційних прав і свобод жінок і чоловіків, наголошує, що “рівність прав жінки і чоловіка забезпечується: наданням жінкам рівних прав із чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї; спеціальними заходами щодо охорони праці і здоров’я жінок, встановленням пенсійних пільг; створенням умов, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством”.

Уряди України докладали певних зусиль до реалізації проекту Національної програми щодо підвищення статусу жінки у суспільстві на 2001–2005 роки.

Вагоме підтвердження цього — Указ Президента України (тоді цю посаду займав Л. Кучма) від 25 квітня 2001 року “Про підвищення соціального статусу жінок в Україні”. В указі йдеться про поліпшення становища жінок, підвищення їхньої ролі в суспільстві, забезпечення сприятливих умов для розкриття їхніх інтелектуальних і творчих здібностей, забезпечення жінкам рівних з чоловіками можливостей брати участь у політичному й суспільному житті держави.

Прийняття 8 вересня 2005 р. Закону України “Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків” свідчить про новий підхід у вирішенні гендерних проблем. Цей Закон є дієвим правовим підґрунтям для переходу від декларацій до дій та здійснення гендерних перетворень, відкриває перспективи побудови суспільства рівних можливостей. До цього рішення Верховна Рада України йшла понад п’ять років.

У законі передбачено визначення основних засад державної політики щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, механізмів забезпечення рівності таких прав, зокрема у сферах здобуття освіти, роботи в органах місцевого самоврядування, державної служби, отриманні винагороди за працю, стосунках з роботодавцями, в соціальній сфері тощо. Передбачена також відповідальність суб’єктів права за порушення законодавства про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

В Україні нині розгорнуло активну діяльність Гендерне бюро, взявшись за здійснення проекту “Гендер у розвитку”. Вже з’явилися перші дослідження з проблеми гендеру, з’явилися центри гендерних досліджень, гендерні школи, забезпечуються спецкурси у навчальних закладах.

У середньому жінки на 2000 р. склали в середньому тільки 12,8 % від складу національного парламенту майже всіх демократичних країн. У цілому вони займають тільки 7 % міністерських положень, займаючи у загальному тільки соціальну сферу, додаючи освіту, здоров’я, родину. Загальна доля жінок-міністрів, які займаються соціальними питаннями, складає у світі у середньому 14 %, у той час як на політичних міністерських посадах жінок — 3 %, на економічних — 4 %. Легко перелічити всіх жінок, які у різний час були обрані президентами, або стали правлячою головою на протязі ХХ ст.

Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків є одним з головних напрямків політики у діяльності Європейського Союзу. Політика рівних можливостей на рівні європейського співтовариства почала формуватися наприкінці ХХ ст. Було створено Дорадчий комітет з питань рівних можливостей для чоловіків і жінок, затверджено Програми дій Співтовариства щодо рівних можливостей для жінок і чоловіків. Основна мета цих програм є покращення та поліпшення становища жінок у суспільстві.

Одним із найважливіших показників та основних стандартів демократичного розвитку є утвердження гендерної рівності.

Забезпечення гендерної рівності — центральна проблема процесу розвитку і, певна річ, мета цього процесу. Цей чинник посилює здатність тієї чи іншої країни до економічного зростання, зменшення бідності та ефективного врядування. Сприяти зростанню гендерної рівності є, отже,

важливою частиною стратегії розвитку, мета якого полягає у тому, щоб як жінкам, так і чоловікам дати можливість звільнитися з тенет бідності та поліпшити свій життєвий рівень.

Збільшення участі у політичному житті, інституційні зміни, якими встановлюються гендерна рівність в основних правах, є критично важливою передумовою досягнення рівних можливостей участі у політичному житті та реального впливу на нього. Подібним чином політичний курс та програми, які сприяють рівності в освітній сфері та в доступі до інформації, можуть посилити позиції жінок у суспільстві, зокрема на політичній арені.

Виділення жінкам, політичної квоти здатне, на відносно короткий час, збільшити рівень їхньої участі у політичному житті, представленість у місцевих і національно виборних органах. У різних країнах законодавство щодо подібного квотування хоча й вирізняється, але загалом передбачає встановлення мінімальної кількості кандидатів від політичних партій, яка резервується для жінок, або виділення для них місць у виборних органах національного чи місцевого рівня.

Актуальною проблемою для України є гендерні аспекти державної служби. З часу незалежності у країні було 5 скликань Верховної влади: 1-е скликання з 1990–1994 рр. 450 депутатів — 10 жінок; 2-е скликання з 1994–1998 рр. 450 депутатів 15 жінок; 3-е скликання з 1998–2002 рр. з 450 депутатів 30 жінок; 4-е скликання з 2002–2006 рр. з 450 депутатів 24 жінки; 5-е скликання з 2006–2010 рр. з 450 депутатів 35 жінок. Треба відмітити і наші парламентські партії: Партія регіонів 170 чоловіків і 12 жінок; Блок Юлії Тимошенко 146 чоловіків і 10 жінок; Наша Україна 65 чоловіків і 7 жінок; Комуністична партія 22 чоловіки і 5 жінок; Блок Литвина 18 чоловіків і 2 жінки. В кінці 2007 року журнал Фокус надрукував рейтинг 200 впливових українців і 21 жінка потрапила до їхнього списку, одна (Ю. Тимошенко) потрапила навіть в 5-ку. В серпні 2008 року журнал “Фокус” надрукував “Топ 100 найвпливовіших людей країни” в їх списки потрапили десять жінок, в десятці дві жінки очолює рейтинг Прем’єр-міністр України Тимошенко Юлія Володимирівна.

Необхідна інтеграція жінок в політичне життя на всіх рівнях, а політичні права жінки повинні розглядатися у загальному контексті прав людини в відповідності з відповідними документами та з існуючих міжнародних документів. Розвиток та розширення освіти — одна з найважливіших передумов для більш масштабної інтеграції жінок у політичний процес суспільства.

Сьогодні гендерна проблематика в демократичних суспільствах проголошується як одна з основних, базових у вирішенні соціальних питань.

Україна після підписання міжнародно-правових актів на міжнародному рівні, підтвердила таке бачення разом з іншими країнами Європи, щодо розв’язання соціальних проблем.

Проаналізувавши сучасні підходи до гендерних досліджень, розглянувши соціальні причини гендерних очікувань у суспільстві, давши визначення гендерній політиці, простеживши генезу уявлень щодо гендерної справедливості у суспільстві, розглянувши скликання Верховної Ради з

точки зору ґендерного підходу. Здійснене у цій роботі дослідження ґендерних теорій та практичного розподілу ґендерної справедливості у політиці дозволяє сформулювати наступні висновки.

Колесо історії невпинно рухається приносячи з собою різноманітні зміни які пов'язані з різному визначними відкриттями, досягненнями і здобутками які надзвичайно важливі для розвитку наступних поколінь. Нажаль ХХІ століття успадковує від минулого століття чимало глобальних проблем, розв'язання яких є доленосним для людства. Одна з цих проблем — проблема ґендерної нерівності.

За визнанням відомого соціолога Ентоні Гіденса, фемінізм впливає на всі сфери суспільства. Теоретики фемінізму розрізняють біологічну стать “sex”, розуміючи під цим сукупність антропогенних особливостей, і соціальну стать “gender”, як соціокультурний конструкт, що детермінує культурно психологічні якості індивіда. Вже в 70-ті роки минулого століття з'явилися окремі роботи з соціології, психології, культурної антропології, як пропонують розрізняти поняття — “sex” і “gender”, водночас вважаючи їх певною мірою пов'язаними між собою. Вчені доходять висновку, що, окрім біологічних відмінностей між чоловіками і жінками, розрізняються їх соціальні ролі, форми діяльності, а також вони мають різні поняття щодо норм поведінки, погляди щодо ментальності, емоційних характеристик.

Нове поняття спричинене необхідністю подолання застарілих концепцій щодо розрізнення статевих рис і форм виявлення лише “природних” властивостей, не враховуючи соціального статусу формування особистості. Культурна антропологія переконливо довела: те, що в якомусь суспільстві сприймається як жіночність, в іншому може вважатися ознакою чоловіків. Із цього погляду деякі характеристики жінок, наприклад, емоційність, схильність до самопожертви, орієнтованість лише на сім'ю і дітей, поставали не як природні, а як характеристики, сформовані певним типом суспільства. Отже, з'ясувалося, що поняття “жіночність”, “мужність” зумовлені біологічними особливостями, і культурою, тому сприймаються не однаково. Надто ж це притаманне полі етнічній Україні, де проживають люди близько 130 національностей. Отже, в соціумі постає проблема серйозного вивчення взаємин жінок і чоловіків у суспільній, політичній та управлінській діяльності, спричиненого культурою та психологією того чи іншого народу — етносу.

Використана література:

1. Бодрійяр Ж. Забути Фуко. — М., 1993. — С. 30.
2. Бодрійяр Ж. Символічний обмін та смерть. — М., 1995. — 80 с.
3. Ґендер для “чайників” колектив авторів: Барчунова Т., Жидкова Е., Здравомислова Е., Здравомислова О., Попкова Л., Саморукова І., Семенова Л., Тартаковская І., Темкіна А., Омельченко Е. — М., 2006. — С. 190.
4. Ґендерні аспекти державної служби / колектив авторів: Піпер М., Грицак Н., Василевская Т., Іваницька О.; За заг. ред. Кравченко Б. — К., 2002. — С. 335.
5. Ґендер і державна політика / Пер. з англ.; Упоряд. Ренін П. — К., 2004. — С. 394.
6. Гіденс Е. Соціологія. — М., 2004. — 400 с.
7. Журнал Кореспондент №24, №54. — 2007.

8. Журнал Фокус №32. — 2007.
9. Кремешна Т. Статус жінки в суспільстві як дзеркало його цивілізованості // Політичний менеджмент № 3. — 2004. — С. 70–77.
10. Тоінбі А. Цивілізації перед судом історії. М. — 1990р. — С. 304.
11. Фрейд З. Почерки з психології сексуальності Мінськ, 2008. — С. 480.
12. Фуко М. Інтелектуали та влада. М. — 2000р. — С. 15.
13. Шон Берн М. Гендерна психологія СПб, 2008. — С. 318.
14. Батлер Д. Случайно сложившиеся основания: феминизм и вопрос о “постмодернизме” // Гендерные исследования. 1999. — № 3. — С. 101-114.
15. Чиканова И. Минский центр гендерных исследований, Женский институт “Энвіла” 2001 г. — С. 85-93.
16. Lott B. Social psychology: Humanist roots and feminist future // Psychology of woman Quarterly. — 1991. — №15. — pp. 505-519.
17. Millett, Kate. Sexual Politics. — London: Abacus, 1972. P. 23.
18. Myers D. Social psychology (3 rd ed) New York: Mc Graw — Hill. — P. 300.
19. Progress of Nations, 1997. — Geneva: Inter-Parliamentary Union. 1997.
20. Sapiro Virginia. The Political Integration of Women. — Urbana, etc.: University of Illinois Press. 1984. P. 7.
21. Tavris C. The nismasure of woman. New York: Simon Schuster 1992. — P. 400.
22. Unger R. K. Imperfect reflections of reality: Psychology constructs gender in R. T. Hate — Mustin J. Maracer, Making a difference // Psychology and the construction of gender. — 1988. — New Haven, CT: Yale University Press. — P. 102–149.
23. Unger R. K., S Crawford M. Sex and gender. The trouble relationship between sex and gender // Psychological Science, 4,122-124p.
24. Wainrib B. Successful women and househusbands: The old message die hard // Psychotherapy in Private Practice. — 1992. — № 11. — P. 11–19.
25. Women in National Parliaments. Situation as of 5 December 1999. — Geneva: Inter-Parliamentary Union. 1999.

В. Ю. Чубинская

Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова
ИСН кафедра политологии
к. 40, Французский бул., 24/26, м. Одесса, 65058, Украина
+38 067 7200987

ПРОБЛЕМЫ ТА ПЕРСПЕКТИВЫ ГЕНДЕРНОГО ПОДХОДА В ФОРМИРОВАНИИ ЭЛИТ В СОВРЕМЕННОЙ УКРАИНЕ

Резюме

Авторы подхода разделения гендерных ролей в обществе предлагают обществу достаточно большое количество работ и программ, в которых отдают предпочтение осознанно не замечать большое количество подтвержденных научными исследованиями фактов, которые свидетельствуют о том, что у мужчин и женщин все-таки больше похожего, чем разного. Наверно, общество и СМИ заинтересованы в том, чтоб увековечить миф о существовании в мире существ, не похожих внешне и имеющих колоссальные отличия, исходя из этого было б логично разных существ разделить и дать им разные социальные обязанности, и задействовать их в разных сферах общественной жизни.

Ключевые слова: социальные нормы, гендер, государственная политика, государственная служба, гендерная роль.

V. Chybinskaya

Odessa National University by I. I. Mechikova

UCS chair politology

к. 40, French s., 24/26, Odessa, 65058, Ukraine

+38 067 7200987

PROBLEM AND FUTURE GENDER IN UKRAINE

Summary

In the current socio-economic context, the primary objective of social protection is to reduce insecurity in the world of work: to ensure safe and decent conditions of work, to prevent poverty and social exclusion, to maintain incomes and ensure adequate access to care and social services for all.

Find solutions which eliminate discrimination in the application of the basic principles of social security, while extending coverage who are now excluded.

Key words: Social norms, gender, state politics, state work, gender role.